

INDIVIDUALIZOVANA NASTAVA U MUZIČKOJ KULTURI

Rezime: *Individualizacija je jedna od stalnih inovacija. Individualizacija nastave se zasniva na utvrđenim razlikama i sposobnostima, znanjima, individualnom tempu napredovanja.*

U radu se daju teorijske osnove, razmatraju faze i primeri obrade nastavne jedinice „Čarobna frula“ iz muzičke kulture.

Ključne reči: *individualizacija nastave muzičke kulture, diferencijalna nastava.*

Individualizovana nastava

Pod pojmom individualizovane nastave podrazumevamo takvu organizaciju nastavnog rada koja se temelji na individualnim razlikama među pojedincima. Polazi se od opštih i specijalnih sposobnosti učenika, njihovih sklonosti, različitih potreba, interesovanja, ranih iskustava, nivoa prethodnih znanja i individualnog tempa napredovanja. Individualizacijom se u velikoj meri prevazilazi tradicionalna organizacija nastave po modelu Komenskog u kome dominira frontalna, tj. jednaka nastava za nejednake učenike.

Na potrebu individualizacije nastavnog procesa ukazala su mnoga istraživanja u oblasti genetičke psihologije i pedagogije krajem 19. i početkom 20. veka. Ona se oslanjala na pretpostavku o jednakosti učenika, jer su u razredima i odeljenjima učenici istog hronološkog doba. Zasnivanje nastave na tzv.

"prosečnom učeniku" je velika iluzija, jer takvih učenika u odeljenju nema.

U tradicionalnoj nastavi, na svim stepenima i u svim vrstama škola, svi učenici poučavani istim tempom. Smatra se da je individualizacija inovacija kojom se ostvaruju osnovni ciljevi napredovanja pojedinca prema njegovim mogućnostima.

Postoje velike razlike u fizičkim svojstvima učenika, koje se sa uzrastom povećavaju, a u četrnaestoj godini dostižu kulminaciju. One zahtevaju individualizaciju nastave fizičkog vaspitanja.

Fizičke razlike među učenicima su lako uočljive. Međutim, razlike u mentalnoj razvijenosti teže se uočavaju prostim posmatranjem one nisu neposredno uočljive. Razlike u znanjima moguće je uočiti tek na osnovu merenja tih rezultata. Viši stepen mentalne zrelosti i intelektualnog razvoja traži viši nivo zahteva koji treba da bude usklađen sa mentalnim mogućnostima pojedin-

ca. Zahtevi treba da idu nešto iznad mogućnosti deteta da se time provocira njegov intelektualni razvoj.

Učenici istog hronološkog doba i istog stepena mentalnih sposobnosti razlikuju se po mnogim svojstvima unutar tih sposobnosti. Razlikuju se po govornim, numeričkim, matematičkim sposobnostima, zatim logičkom rezonovanju, muzičkim, likovnim i drugim specijalnim sposobnostima. U istraživanjima je utvrđeno da razlike u pamćenju među učenicima jednakih intelektualnih sposobnosti mogu da idu do pet uzrasnih godina. Učenici slabijeg pamćenja moraju više puta da uvežbavaju i ponavljaju iste sadržaje. Nužno je individualizovati i oblike pamćenja.

Velika razlika među učenicima istog razreda postoji u nivou znanja kojima operišu. Istraživanjima je utvrđeno da razlike u razumevanju pročitano postoje i do sedam uzrasnih godina. Zna se da su knjiga, udžbenik, brzina čitanja i razumevanja značajan faktor bržeg napredovanja. Nejednak je nivo znanja, nejednak je nivo razumevanja pročitano. Nivo zahteva prema onima koji mogu više i bolje treba da je viši, jer je njihov razvoj usporen lakšim zadacima.

Upoznavanje individualnih razlika čini osnovu za individualizaciju nastavnog procesa u školi. Kontinuirano praćenje i vrednovanje je osnova za modelovanje odgovarajućih zadataka za rad učenika. Individualizacija se ne odnosi samo na izradu diferenciranih zadataka učenja, već se odnosi i na individualizaciju postupaka motivisanja. Individualizacijom odmeravamo zahteve i zadatke prema mogućnostima učenika. Tu spadaju ne samo subjektivne mogućnosti (sposobnosti) već i objektivni uslovi u kojima učenici žive i rade. Upoznavanje individualnih osobina, svojstava, i objektivnih mogućnosti učenika pretpostavlja razradu određene dokumentacije i instrumentarija za kontinuirano praćenje i vrednovanje rada i razvoja učenika. Tek na osnovu kontinuiranog praćenja

moguće je prikupljati ključne pokazatelje za individualizaciju nastave u kojoj bi svaki učenik napredovao prema svojim subjektivnim i objektivnim mogućnostima.

Na osnovu kontinuiranog upoznavanja učenika moguće je ostvariti individualizaciju nastave. Individualizacija nastave prolazi kroz tri etape – pripremnu, operativnu i verifikativnu.

a.) **Pripremna etapa** – Ova etapa obuhvata izbor oblika individualizacije koji je uslovljen mogućnostima i škole i nastavnika koji izvodi nastavu. Za primenu tzv. individualno - planirane nastave potrebno je sačiniti zadatke za svakog učenika, a za to se troši ogromno vreme.

b.) **Operativna faza** – Organizuje samostalno rešavanje zadataka odmerenih prema mogućnostima učenika.

c.) **Verifikativna faza** – U ovoj etapi sagledavaju se ostvareni rezultati u radu, unose se podaci u dokumentaciju o praćenju i vrednovanju individualizovanog rada učenika.

Postoji više oblika individualizacije nastavnog procesa, a to su: individualno planiranje nastave, individualizacija primenom programirane nastave, individualizacija primenom grupnog oblika rada u nastavi.

Individualno planirana nastava je oblik individualizacije nastavnog procesa koji se zasniva na izradi programa učenja za svakog učenika prema njegovim prethodno utvrđenim potrebama i interesovanjima. Prvo se utvrđuje nivo informisanosti učenika iz sadržaja pojedinih nastavnih jedinica. Zavisno od učeničkih individualnih karakteristika (motivacija, radne navike, osposobljenost za samostalni rad) izrađuje se individualni program rada za svakog učenika.

Postoji više važnih odrednica za izradu individualizovanog programa rada učenika:

- Znanje učenika
- Radne navike

- Interesovanja i potrebe
- Sposobnosti učenika: (sagledavaju se opšte, specijalne i numeričke sposobnosti, brzina reagovanja i slično)
- Okolnosti i uslovi u kojima učenici rade.
- Na osnovu navedenih determinanti izrađuje se program za svakog učenika. Program čine zadaci koje učenici treba da realizuju.
- Programi individualno planirane nastave sadrže: jasno definisane ciljeve i zadatke nastave i jasno precizirane zadatke šta učenik treba da učini da bi stekao određen nivo, kvalitet znanja. Zadaci se grupišu u logičke celine i podgrupe. Oni se mogu grupisati po stepenu napredovanja "korak po korak".

Učenik samostalno planira rešavanje problema, istražuje, upoređuje, otkriva, zaključuje. Nastavnik, samo u izuzetnim okolnostima pomaže više upućivanjem nego znanjem u gotovom obliku.

Jednostavniji oblik individualizacije je izrada zadataka iz nastavne jedinice za svakog učenika. Taj oblik individualizacije u praksi je poznat pod popularnim nazivom "nastavni listići". U centru ovog oblika individualizacije su zadaci koji su sačinjeni za svakog učenika. Ovaj oblik u našu nastavnu praksu unet je šezdesetih godina objavljivanjem knjiga švajcarskog pedagoga R. Dotrana i Francuza F. Morioa. Na drugoj strani listić obično sadrži povratnu informaciju kako bi učenici mogli, nakon rešavanja zadataka, da samostalno provere svoj rad.

Prema Dotranu, ovi listići mogu biti sačinjeni za različite svrhe.

Listići za nadoknađivanje – rešavanjem zadataka u ovim listićima se popunjavaju nastale praznine u znanjima.

Listići za razvoj – ovi listići su namenjeni uspešnijim učenicima.

Listići za vežbanje – nadovezuju se na prethodne zadatke. Znanja stečena u primeni prethodnih zadataka se dalje učvršćuju zadacima za vežbanje.

Prema F. Moriu, sadržaj listića ima sledeće elemente:

1. uvod u zadatak koji izaziva određeno interesovanje
2. informacija o izvorima i potrebnim materijalima za rad
3. rad na izvorima i materijalima
4. rezimiranje stečenih znanja
5. dopunska vežbanja

Nastavni listići su samo popularni naziv ovog oblika individualizacije, a njihova suština je individualizovani zadatak za svakog učenika. Izrada zadataka odmerenih prema svakom učeniku zahteva dosta vremena. Zato se u nastavnoj praksi, najčešće, pripremaju zadaci bez prethodno utvrđenog nivoa znanja učenika, što ne doprinosi većoj efikasnosti nastavnog procesa u odnosu na tradicionalnu organizaciju.

Individualizovani zadaci mobilišu učenike da uče ono što nisu dobro naučili. Ako su sadržajima ovladali na jednom nivou, individualizovanim zadacima učenici se mobilišu da to isto gradivo uče na višem nivou složenosti.

Individualizacija nastave primenom zadatka na tri i više nivoa složenosti

Izrada diferenciranih zadataka na tri nivoa složenosti zasniva se na normalnoj distribuciji sposobnosti i drugih individualnih potreba učenika u odeljenju u kome je 25% natprosečnih, 25% ispod prosečnih i oko 50% učenika koji postižu prosečne rezultate. Zadaci se diferenciraju prema očekivanim kategorijama učenika: bolji, srednji i slabiji.

Primena ovog oblika individualizacije zahteva izradu zbirke zadataka za pojedine nastavne jedinice određenog predmeta. Serija zadataka se može prirediti na posebnim kartonima. Kartoni se mogu različito obojiti prema nivou zadataka. Tako, na primer, složeniji zadaci za uspešnije mogu biti obojeni crveno, za učenike koji postižu prosečne rezultate – zeleno, a za učenike koji relativno zaostaju u nastavi – mogu biti beli.

Grupe učenika diferencirane na bolje, srednje i slabije nisu homogene, već se unutar njih učenici diferenciraju po nivoima znanja. Formiranje grupa prema nivoima znanja zahteva prethodno ispitivanje i utvrđivanje tih nivoa. Nastavnici u školama obično omogućuju učenicima biranje kartona po nivou složenosti zadatka. Na ovaj način nije potrebno prethodno razvrstavati učenike po grupama, jer je svima omogućeno da procene nivo svojih znanja.

Postupak izrade diferenciranih zadataka mora da bude usklađen sa utvrđenim ciljem. Prvo se definišu ciljevi koji mogu biti različiti. Jedan od njih je uvežbavanje znanja na određenom nivou. Može se tražiti uvežbavanje nekih računskih radnji kada je reč o matematici. Nakon definisanja cilja, pristupa se izradi zadataka u tri varijante, prema nivoima složenosti (jednostavniji, srednje složeni i složeniji).

Najbolje je da ove zadatke rade timovi stručnjaka određenog predmeta i pedagoga, didaktičara.

Mogla bi se staviti primedba na ovaj oblik individualizacije pošto bolji učenici rešavaju složenije zadatke. Zadatak nastave je da motiviše učenike, da razvija njihove sposobnosti, a ne da ih zadržava na istom nivou. Međutim, potrebno je unutrašnjom organizacijom časa i sistemom vrednovanja podsticati učenike da budu aktivni celog časa i da, nakon rešenog zadatka jednog nivoa, prelaze na rešavanje drugog, složenijeg.

Ukoliko se primenjuju nastavni listići bez ovakve individualizacije, njihova efikasnost nije ništa veća nego efikasnost primene "tradicionalnog" dodatnog rada

Priprema za čas

OPŠTI PODACI:

Nastavni predmet: *Muzička kultura*

Razred i odeljenje: VI

Datum realizacije časa: 15.12.2005.

Nastavna jedinica: "*Čarobna frula*" – Wolfgang Amadeus Mozart

TIP ČASA: Obrada

CILJ I ZADACI ČASA:

Vaspitni: formiranje kulture slušanja muzike. Upoznavanje sa značajnim delima velikih kompozitora i uslovima života u kojima su nastala.

Materijalni: razvijanje sposobnosti analitičkog slušanja muzike i njeno razumevanje. Izražavanje kritičkog odnosa prema umetničkom delu.

Funkcionalni: opažanje dinamičkog nijansiranja kao komponenta muzičkog izražavanja. Razvijanje sposobnosti za uočavanje i

određivanje odgovarajućeg tempa uz primenu terminologije.

ELEMENTI ORGANIZACIJE ČASA

1. **Nastavne metode:** demonstrativna i dijaloška
2. **Nastavni oblici:** individualni i grupni rad
3. **Nastavna sredstva:** kompakt disk i video kasete
4. **Objekti:** učionica
5. **Vrsta nastave:** individualizovana
6. **Uređaji i pomagala:** plejer i video rekorder
7. **Izvori:** udžbenik, notni materijal
8. **Evalucija:** mikroispitivanje

TOK ČASA

UVODNI DEO ČASA (oko 10 minuta)

- priprema za prvi susret sa odabranom kompozicijom - podsticanje želje za slušanjem, stvaranje atmosfere
- globalno slušanje – emocionalno doživljavanje muzičkog dela
- spontano reagovanje na muzički doživljaj (izbor od nekoliko ponuđenih ilustracija)

GLAVNI DEO ČASA: (oko 25 minuta)

- razgovor o delu (naziv dela, ime kompozitora)
- priprema za selektivno slušanje sa jasno postavljenim zahtevima
- selektivno analitičko slušanje (opažanje sredstva izvođenja, elementi muzičkog izraza, deljivost kompozicije – međusobni odnos delova)

ZAVRŠNI DEO ČASA: (oko 10 minuta)

- globalno slušanje višeg nivoa – sinteza svih pojedinosti u jednu celinu
- izražavanje utisaka i kritičkog stava.

LISTIĆI ZA NADOKNADIVANJE

KARAKTERISTIKE	BAH	MOCART
Vremenska epoha		
Uslovi života		
Osobine ličnosti		
Stilski pravac		
Najznačajnije kompozicije		
Na koga su izvršili uticaj		

LISTIĆI ZA VEŽBANJE

BIOGRAFSKI PODACI	BAH	MOCART
Najznačajnija dela		
Razvojni periodi		
Stilski pravac		
Na koga je dalje uticao		

ZADACI ZA UČENIKE: uraditi listiće za vežbanje.

PROCENA – EVALUACIJA ČASA

(napomena za korekciju rada u sledećoj godini)

Posle podele individualnih zadataka, najavljen je cilj i način rada na času. Cilje časa je započet zvučnom demonstracijom "*Čarobna frula*" – Wolfgang Amadeus Mozart i postavljanjem zadatka. Pomoću različitih vrsta listova omogućeno je svakom učeniku da radi svojim tempom i da primeti oblasti u kojima mu nedostaje znanje, pa mu je samim tim omogućeno da te nedostatke ispravi. Najpogodniji način prikazivanja životnog puta kompozitora bila bi njegova uska veza sa nastankom i karakterom dela. Ovakav način izlaganja o životu kompozitora daje bolje rezultate i pobuđuje veći interes kod učenika od suvog iznošenja istorijskih biografskih podataka. Čitanje anegdota, pisma kompozitora i sl. dočaravaju učeniku atmosferu u kojoj je umetnik živeo i stvarao, a pokazani portret može upotpuniti učenikov utisak.

PRIPREMA ZA ČAS

OPŠTI PODACI:

Nastavni predmet: *Muzička kultura*
Razred i odeljenje: VI
Datum realizacije časa: 21.12.2005.
Nastavna jedinica: "*Pravo prijateljstvo*" – dečija iz Austrije

TIP ČASA: ponavljanje i utvrđivanje

CILJ I ZADACI ČASA:

Vaspitni: razvijanje ljubavi prema muzičkoj umetnosti, pevanjem, sviranjem i slušanjem. Provera elementarnih znanja iz osnova muzičke pismenosti.

Materijalni: Razvijanje sposobnosti za zajedničko muziciranje. Razvijanje sposobnosti za opažanje i svesno izvođenje različitih dinamičkih gradacija uz primenu odgovarajuće tehnologije na muzičkom primeru.

Funkcionalni: opažanje dinamičkog nijansiranja kao komponente muzičkog izražavanja. Razvijanje sposobnosti za uočavanje i određivanje tempa kompozicije. Razvijanje muzičkih i glasovnih sposobnosti učenika

ELEMENTI ORGANIZACIJE ČASA

1. **Nastavne metode:** demonstrativna i dijaloška
2. **Nastavni oblici:** frontalni i individualni rad
3. **Nastavna sredstva:**, klavir i dečiji muzički instrumenti
4. **Objekti:** učionica
5. **Vrsta nastave:** individualizovana
6. **Uredaji i pomagala:**
7. **Izvori:** udžbenik, notni materijal
8. **Evaluacija:** testiranje

TOK ČASA

UVODNI DEO ČASA (oko 10 minuta)

- emocionalno psihološka priprema pevanjem pesme "*Pravo prijateljstvo*" (pesma je ranije naučena po sluhu)
- isticanje cilja časa, objašnjenje pravila i svrhe improvizacije

GLAVNI DEO ČASA: (oko 25 minuta)

- podela učenika u grupe i podela individualnih zadataka
- Prva grupa ima zadatak:
- da nezavršenu muzičku rečenicu (pitanje) logički završe kao odgovor
- Druga grupa ima zadatak:
- da napravi nastavak završene rečenice (misli) kao dodatak (coda).
- Treća grupa ima zadatak:
- da napravi varijaciju na zadatu pesmu sa promenom notnih vrednosti.
- Četvrta grupa ima zadatak:
- da napravi varijaciju pesme u smislu transpozicije u novi tonalitet.
- nastavnik individualno obrazlaže i pomaže oko rešenja.

ZAVRŠNI DEO ČASA: (oko 10 minuta)

Sviranje i pevanje obrađene pesme. Sviranje, sviranje varijacija na nju i pokušaj stvaranja nove ritmičke pratnje.

ZADACI ZA UČENIKE: nema

PROCENA – EVALUACIJA ČASA

(napomena za korekciju rada u sledećoj godini)

Vežbajući se na kratkim, melodijsko-ritmičkim frazama (pitanja – odgovori) učenik mnogo dobija na razvijanju muzikalnosti,

razvijanju smisla za građenje muzičkih celina i na razvijanju smisla za zaokruživanje muzičke misli. Potrebno je muzičko pitanje i odgovor zapisati na tabli jer time učenici spajaju zvučnu i vizuelnu sliku. Takođe uče i nove "teže" ritmičke figure koje su prethodno spontano sami izrazili.

PRAVO PRIJATELJSTVO

Allegretto Дсчја из Аустріје

У де - шшњ - сшву и - маш дру - га, шри - ја - шел - сшво ве - же вас, ка - о ира - ви бра - ха ви сше, сшњм се и - гршш сва - ки час; ка - о ира - ва бра - ха ви сше, сшњм се и - гршш сва - ки час.

Zaključak

Ukratko se može konstatovati:

- u izradi individualizovanih zadataka mora se polaziti od individualnih razlika učenika u odeljenju
- individualni zadaci se pripremaju na osnovu kontinuiranog praćenja rada i razvoja učenika i vrednovanjem rada učenika u nastavi

Bilo bi neophodno, da na kraju svakog časa, učenici znaju na čemu su, šta znaju, a šta nisu dobro shvatili i naučili. To

bi, u velikoj meri, snažnije uticalo da otklone određene slabosti u radu. Neophodno je upoznati i tražiti opšte i specijalne sposobnosti i radne navike, stavove učenika prema pojedinim predmetima.

Individualno planirana nastava ima sledeće pozitivne didaktičke vrednosti:

- razvija sposobnost samostalnog rada, kritičko sagledavanje ličnih radnih sposobnosti
- primenjuje složenije oblike intelektu-

alnog rada i učenja (uviđanje i rešavanje problema)

- stimuliše učenike da rade svojim tempom, da planiraju operativne zadatke
- podstiče nezavisnost učenika
- daje pravovremenu povratnu informaciju o toku napredovanja i nivou stečenih znanja učenika

Da bi se sačinio program individualno planirane nastave za svakog učenika, potrebno je ispitati nivo znanja i drugih vrednosti. Za svaku temu za koju se izrađuje program za učenike potrebno je sačiniti odgovarajući dijagnostički ispitni materijal.

INDIVIDUALIZED TEACHING IN MUSIC TEACHING

Abstract: Individualized teaching is one of permanent innovations. Individualized teaching is based on stated differences in knowledge, capabilities and individual progress rhythm.

The paper gives theoretical bases, phases and examples of processing new music lesson "Magic flute".

Key words: Individualized music teaching, differentiated teaching.

